

Nr 112.

Uppläst och godkänd i Första kammaren den 10 maj 1912.
» » » i Andra kammaren den 11 maj 1912.

*Riksdagens skrifvelse till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda framställningar om an-
visande af medel till landbruks- och landtmannaskolor
samt landthushållsskolor.*

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 1.)

Till Konungen.

I.

I punkt 2 under nionde hufvudtiteln af årets statsverksproposition har Eders Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, med godkännande af i det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 13 januari 1912 sammanfattade grunder för statsbidrag åt landthushållsskolor, för berörda ändamål under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» under benämning »understöd åt landthushållsskolor» uppföra ett särskildt förslagsanslag å 36,000 kronor.

*Landthushålls-
skolor.*

För främjande af småbrukarundervisningen för kvinnor finnas för närvarande af Riksdagen anvisade medel tillgängliga för anordnande af
Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 14 saml. 31 häft. (Nr 112.) 1

kortare undervisningskurser, de s. k. specialkurserna, studieresor och s. k. husmoderskurser. Denna nu tillgängliga undervisning är närmast afsedd för småbrukarnas hustrur, för i det mindre jordbruket redan arbetande kvinnor, som icke äro i tillfälle att för genomgående af en undervisningskurs vara frånvarande från sina hem mer än några få dagar i följd. Den undervisning, hvarom förslag nu föreligger — landt-hushållsskolorna — är däremot i främsta rummet afsedd för landsbyg-gens kvinnliga ungdom, hvilken vid dem skulle förvärfva den utbild-ning, som kräfves för ett framgångsrikt arbete vid småbruket. Enligt det föreliggande förslaget skulle kurs vid dylik skola pågå minst tolf veckor och omfatta öfningar och undervisning i följande ämnen:

I. Praktisk undervisning (öfningar och demonstrationer):

- a) matlagning, bakning, tillvaratagande af slakt;
- b) konservering;
- c) tvätt och städning;
- d) mjölkhushållning;
- e) trädgårdsskötsel, fjäderfä- och smådjursskötsel, svin- och nöt-boskapsskötsel samt mjölkning, med demonstrationer i trädgård, höshus, ladugård och svinhus äfvensom praktiska öfningar, där så lämpligen kan ske.

II. Teoretisk undervisning:

- a) närings- och födoämneslära;
- b) enkel bokföring och beräkning af hushållsutgifter, lämpade efter olika inkomstbelopp;
- c) hälso- och sjukvårdslära samt barnavård;
- d) mjölkhushållning;
- e) trädgårdsskötselns grunddrag och trädgårdsalstrens tillgodo-görande;
- f) skötseln af fjäderfä och andra smärre husdjur; samt
- g) svinskötselns och nötboskapsskötselns grunddrag.

Med hänsyn till de rådande olikheterna i jordbrukshänseende inom landets olika delar skulle emellertid någon viss undervisningsplan icke fastställas till efterrättelse för nu ifrågavarande skolor, utan skulle läro-plan för hvarje särskild skola fastställas af dess styrelse. Undervis-ningen vid skolorna skulle meddelas i så enkel form, att för tillträde till desamma endast behöfde fordras de förkunskaper, som inhämtas vid folkskolan. Inträdesåldern skulle vara 16 år, dock, under i öfrigt lika förhållanden, med företräde för den, som fyllt 18 år eller genomgått af staten understödd folkhögskola eller visat sig äga motsvarande kun-

skaper eller ock under längre tid deltagit i praktiska arbeten inom landtmannahem. Skolorna, hvilkas undervisning skulle ordnas så praktiskt som möjligt och vid hvilka framdeles skulle kunna anordnas specialkurser med begränsning till någon särskild uppgift allt efter de olika orternas behof och förhållanden, skulle förläggas antingen till folkhögskolor eller landtmannaskolor eller ock såsom fullt fristående till annan lämplig plats, dock alltid med tillgång till demonstrationer vid ett välskött mindre jordbruk. Vid hvarje landthushållsskola skulle finnas en vid densamma boende på visst sätt kvalificerad föreståndarinna, som skulle leda och deltaga i undervisningen, jämte öfriga lärarkrafter, efter behof. Dock borde, ifall landthushållsskolan vore förlagd till folkhögskola eller landtmannaskola, föreståndaren vid dylik skola utses till rektor jämväl för landthushållsskolan för att under öfverinseende af denna skolas styrelse handhafva skolans ekonomi samt den högsta disciplinära myndigheten vid skolan. Skolans styrelse skulle utgöras af minst fem personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndarinna och minst två i orten bosatta, för skolans verksamhet intresserade kvinnor.

Inspektionen af nu ifrågavarande skolor skulle anförtros åt samma inspektörer, hvilka skulle utöfva inspektionen öfver öfriga statsunderstödda anstalter för den lägre landbruksundervisningen.

För en kurs vid landthushållsskola med den organisation, som här angifvits, har beräknats följande utgiftsstat:

Skollokaler med uppvärmning och belysning samt bostad för föreståndarinna	kronor	500: —
Föreståndarinna, lön	»	800: —
Biträdande lärarinna, lön	»	400: —
Extra lärare, arfvode	»	100: —
Kostnader för skolinventarier	»	100: —
Åskådningsmateriell	»	50: —
Annonser och tryck	»	100: —
Läkarvård och medicin	»	50: —
Diverse utgifter	»	100: —
Summa kronor		2,200: —

Inkomsterna vid en kurs af ifrågavarande slag skulle utgöras af dels statsbidrag enligt nedan sammanfattade grunder och dels ortsbidrag och elevavgifter, hvilka senare antagits icke kunna utgå med högre belopp än 30 kronor för elev och kurs.

För att undervisningen vid landthushållsskolorna skulle blifva tillgänglig för så vida kretsar af landtbefolkningen som möjligt har vidare ifrågasatts, att obemedlade och mindre bemedlade elever vid sådan skola skulle komma i åtnjutande af statsunderstöd för att genomgå kurs vid skolan. Understödet åt obemedlad elev, hvilket borde motsvara minst hälften af elevens oundvikliga utgifter under kursens lopp — för kost, logis, böcker, skolmateriell m. m. — men, utan afseende å dessa utgifters växlande storlek i skilda delar af landet, utgå med lika belopp vid alla skolor, har föreslagits till 25 kronor i månaden. För mindre bemedlad elev skulle understödet utgå med 15 kronor i månaden.

Sammanfattning af grunderna.

Grunderna för statsbidrag åt landthushållsskolor har af departementschefen enligt statsrådsprotokollet sammanfattats så, att till sådan skola, inrättad på sätt af departementschefen förordats, skulle såsom bidrag för hvarje vid skolan hållen kurs efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af statsmedel utgå ett belopp af högst 1,800 kronor, däraf 1,000 kronor skulle anses såsom grundanslag, och under villkor i öfrigt:

att antalet elever vid kursen uppgår till minst 12, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd jämväl för kurs, hvars elevantal understiger nämnda siffra,

att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, hvarmed statsbidraget öfverstiger grundanslaget, 1,000 kronor,

att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten af dylik skola,

att för hvarje 500 kronor af statsbidraget minst en frielev eller dubbla antalet elever mot half undervisningsavgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för såvidt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet.

Beloppen af de erforderliga anslagen för statsbibrag åt landthushållsskolor och statsunderstöd till elever vid dylika skolor hafva beräknats, för det förra ändamålet efter ett minimiantal af 20 kurser om året till 36,000 kronor och för det senare ändamålet efter ett minimum för år af 20 kurser, hvardera om tre månader och med 12 elever, däraf hälften obemedlade och hälften mindre bemedlade, till i rundt tal 15,000 kronor.

Betydelsen för småbrukets ekonomi af kvinnans arbete torde knappast kunna öfverskattas. Hvarje åtgärd att hos småbrukarkvinnan väcka hågen för samt bibringa henne insikt om betydelsen af och förmåga att på bästa sätt fullgöra detta arbete måste därför hälsas med odelad tillfredsställelse. Och detta torde i så mycket högre grad gälla föreliggande förslag som detsamma rättvisligen bör tillerkännas stor betydelse å ifrågavarande undervisningsområde. Ty hvad af sådan undervisning hittills förekommit har, såsom förut nämnts, i främsta rummet varit afsedt för med småbruket redan förtrogna kvinnor och åsyftat att bibringa dessa ökade insikter inom en eller annan särskild gren af deras verksamhetsområde, medan däremot den nu föreslagna nya undervisningsformen är afsedd hufvudsakligen att bibringa unga kvinnor, som kunna tänkas komma att ägna sig åt småbruket, en för deras framtida verksamhet grundläggande och i möjligaste mån omfattande och fullständig insikt i de delar af landthushållningen, som äro af betydelse för det mindre landtbruket och särskildt för kvinnans uppgift däri.

Gifvetvis måste vid uppgörandet af plan till sådan undervisning som den nu ifrågavarande, hvilken för att motsvara sitt ändamål bör fylla stora kraf på grundlighet och lättillgänglighet, undervisningens speciella kraf och hänsynen till elevernas mer eller mindre begränsade förmåga af uppoffringar för att komma i åtnjutande af undervisningen råka i strid med hvarandra, hvadan den form undervisningen erhåller alltid måste blifva resultatet af en kompromiss mellan berörda båda hänsyn. De punkter, å hvilka motsättningarna nämnda hänsyn emellan företrädesvis göra sig gällande, torde röra tiden för undervisningen, såväl tiden, densamma bör omfatta, som tiden på året, då densamma bör äga rum. I förra afseendet kräver undervisningen såsom sådan att en rätt afsevärd tid ägnas åt densamma, medan däremot hänsynen till elevernas ekonomiska och andra förhållanden fordrar inskränkning af tiden; och i det senare afseendet kräver undervisningen och särskildt den viktiga praktiska delen däraf, att densamma förlägges till den årstid, då landtbruksarbetet företrädesvis utföres, eller just den tid, som för eleverna, hvilka väl nästan uteslutande äro att förvänta från landtbrukarhem, måste vara svårast att undandraga detta arbete och ägna åt studier. Hvad nu det föreliggande förslaget beträffar innebär detsamma en definitiv afvägning mellan nyssberörda synpunkter endast i så måtto, att ett minimum, tolf veckor, fastställts för tidsomfattningen af kurs vid landthushållsskola. I öfrigt lämnar förslaget, med hänsyn till de olika förhållandena i landets olika delar, åt vederbörande skolstyrelser

att träffa afgörande i ifrågavarande afseende. Och en sådan anordning kan, af nämnda skäl, Riksdagen för sin del gilla vid det förhållandet, att det står Eders Kungl. Maj:t fritt att vid beviljande af hvarje särskildt statsbidrag till kurs af ifrågavarande slag stadga, utöfver de i statsrådsprotokollet angifna, ytterligare villkor för bidragets åtnjutande; och lärer Eders Kungl. Maj:t komma att begagna Sig häraf i den utsträckning, som kräfves för att hvarje statsunderstödd landthushållsskola må, efter förhållandena å dess ort, blifva till största möjliga gagn.

Enligt det förevarande förslaget skulle landthushållsskolorna förläggas antingen till folkhögskola eller landtmannaskola eller ock själfständigt för sig, af hvilka båda alternativ det förra, enligt hvad därom i statsrådsprotokollet yttrats, antages åtminstone till att börja med blifva det vanligaste; och synes departementschefen för sin del hysa stora sympatier för en sådan förening af läroanstalterna. Hvad landtmannaskolan beträffar kan Riksdagen för sin del dela dessa sympatier. Landthushållsskolan är ju ämnad att vara den kvinnliga motsvarigheten till landtmannaskolan och således till syfte och läggning af samma art som denna. En förening dessa skolor emellan torde därför ej kunna annat än främja det särskilda fackintresse, båda skolorna äro afsedda att i främsta rummet tjäna. Och härtill kommer, då undervisningen vid de båda skolorna torde delvis komma att äga rum å olika tider af året, fördelen af gemensamma, ej blott lokaler, utan framför allt demonstrationsjordbruk och fackligt utbildade lärarkrafter. Mot en förening med folkhögskolan hyser Riksdagen däremot af enahanda skäl, som vid landtmannaskolans nyligen skedda omorganisation åvägabragte skilsmässa mellan denna skola och folkhögskolan, vissa betänkligheter. Riksdagen vill dock icke förneka, att det kan gifvas fall, då på grund af omständigheterna en förening med folkhögskolan skulle vara till fördel för landthushållsskolan och gifvetvis då ock må äga rum.

I likhet med hvad som bestämts för landtmannaskolorna skulle obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskolorna erhålla understöd af statsmedel för genomgående af kurs vid sådan skola. Då denna åtgärd i väsentlig mån är ägnad att öka undervisningens tillgänglighet och därmed dess förmåga att nå sitt ändamål, har Riksdagen gifvetvis ej något att däremot erinra.

Med åberopande af hvad sålunda anförts och då Riksdagen icke haft något att erinra vare sig emot de för statsbidrag åt landthushållsskolor och för understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid dylika skolor äskade anslagens belopp eller anslagens natur af förslags-

anslag eller emot förevarande framställning i öfrigt, får Riksdagen, som under nästföljande punkt anmäler sitt beslut beträffande anslaget till understöd åt elever, härigenom för Eders Kungl. Maj:t anmäla, att Riksdagen, med godkännande af här ofvan sammanfattade grunder för statsbidrag åt landthushållsskolor, för berörda ändamål under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» under benämning »understöd åt landthushållsskolor» uppfört ett särskildt förslagsanslag å 36,000 kronor.

II.

I punkt 3 under statsverkspropositionens förenämnda hufvudtitel har Eders Kungl. Maj:t vidare föreslagit Riksdagen att

dels under det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslag under benämning »den lägre landtbruksundervisningen» uppföra ett anslag å sammanlagdt 166,500 kronor, däraf 67,500 kronor till understöd åt nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige, 24,000 kronor till understöd åt fyra landtbruksskolor i Dalarna och Norrland, 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid landtbruksskola, landtmannaskola, landthushållsskola och fast undervisningskurs för småbrukare samt 5,000 kronor till inspektion öfver de lägre landtbruksundervisningsanstalterna;

dels ock höja det under anslagstiteln upptagna förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor, nu 50,000 kronor, med 100,000 kronor till 150,000 kronor.

Det under ifrågavarande anslagstitel — »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» — uti riksstaten uppförda ordinarie anslag, 372,840 kronor, omfattar dels ett förslagsanslag å 50,000 kronor till understöd åt landtmannaskolor, dels såsom bestämdt anslag 322,840 kronor.

Af det bestämda anslaget utgå för närvarande följande anvisningar till nedannämnda af Riksdagen pröfvade behof, nämligen:

till landtbruksinstitutet vid Ultuna	kronor	64,790: —
» landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	»	83,650: —
» trädgårdsundervisningen	»	34,800: —
» lägre landtbruksskolor	»	68,000: —
» landtmannaskolor	»	24,000: —
» aflöning åt tre statskonsulenter, en i boskapsskötsel, en i mejerihushållning och en i svinskötsel, tillhopa	»	12,000: —

*Landtbruks-
och landt-
mannaskolor.*

till mejerielevers undervisande vid enskilda mejerier	kronor	9,000: —
» stipendier åt personer, som vid enskilda mejerier genomgå fullständig lärokurs i mejerihandtering,	»	3,000: —
» understöd åt personer, som ägna sig åt landtbrukets studerande	»	10,000: —
	eller tillhopa	kronor 309,240: —

Återstoden af det bestämda anslaget står enligt 1901 års Riksdags beslut till Kungl. Maj:ts disposition.

Det nu för inordnande i det bestämda anslaget ifrågasatta nya anslaget under benämning »den lägre landtbruksundervisningen» å sammanlagdt 166,500 kronor är afsedt att ersätta de under bestämda anslaget nu ingående anslagen till »lägre landtbruksskolor» och »landtmannaskolor», tillhopa 92,000 kronor, och kommer således att öka samma bestämda anslag med 74,500 kronor.

Under erinran, att det under förra punkten omförmälda anslag å 15,000 kronor till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskolor ingår i anslagstitelns bestämda anslag enligt Eders Kungl. Maj:ts nu förevarande framställning, samt att framställningen för öfrigt endast innebär en gifven tillämpning af Riksdagens förlidet år fattade beslut beträffande omorganisationen af landtbruks- och landtmannaskolorna, får Riksdagen härigenom för Eders Kungl. Maj:t anmäla, att Riksdagen *dels* under det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslag under benämning »den lägre landtbruksundervisningen» uppfört ett anslag å sammanlagdt 166,500 kronor, däraf 67,500 kronor till understöd åt nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige, 24,000 kronor till understöd åt fyra landtbruksskolor i Dalarne och Norrland, 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid landtbruksskola, landtmannaskola, landthushållsskola och fast undervisningskurs för småbrukare samt 5,000 kronor till inspektion öfver de lägre landtbruksundervisningsanstalterna; *dels ock* höjt det under anslagstiteln upptagna förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor, nu 50,000 kronor, med 100,000 kronor till 150,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1912.

Med undersåtlig vördnad.